

УДК 658.382.3+377.8

Супрович М.П.

к.техн.н., доцент кафедри охорони праці та фізичного виховання

E-mail: kokas2008@ukr.net

Подільський державний аграрно-технічний університет

м.Кам'янець-Подільський

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Suprovych M.P.

Ph.D. (Technic. sciences), Assoc. Prof.

Department of Labour Protection and Physical Education

E-mail: kokas2008@ukr.net

State Agrarian and Engineering University in Podilya

Kamianets-Podilskyi

THE OSH MANAGEMENT SYSTEM OF VOCATIONAL- TECHNICAL SCHOOLS

Анотація

Вступ. Впровадження систем управління охороною праці (СУОП) супроводжується зниженням дії шкідливих і небезпечних виробничих чинників, внаслідок чого зростає продуктивність праці, підвищується якість і конкурентоспроможність продукції. Працезохоронна діяльність професійно-технічних навчальних закладах повинна сприяти створенню безпечних умов навчання і практик для учнів, вчителів, учбових майстрів та інших працівників. Розробці та впровадженню систем управління охороною праці в сфері освіти поки що не приділяється належна увага. Це стосується освітніх послуг, що надаються професійно-технічними навчальними закладами (ПТНЗ). Тому розробка, впровадження та підтримка СУОП в системі ПТНЗ має актуальність та відповідає сучасним вимогам до організацій, які прагнуть відповідати міжнародним стандартам якості в галузі безпеки праці.

Методи. Моніторинг умов і безпеки праці навчально-виховного процесу; аналіз травматизму та захворюваності; розробка прогностичної моделі захворюваності та травматизму.

Результати. На основі дослідження діяльності ПТНЗ та особливостей навчально-виховного процесу запропоновано орієнтовну схему системи управління охороною праці для навчальних закладів даного типу; розроблено СУОП для ПТНЗ; на основі досліджень травматизму та захворюваності розроблено прогностичні моделі цих явищ.

Перспективи. На основі приведеної методики можна розробляти СУОП для інших типів навчальних закладів.

Ключові слова: система управління охороною праці, служба охорони праці, захворюваність, травматизм, навчально-виховний процес, безпека, умови праці.

Abstract

Introduction. The introduction of OSH management system (OSHAS) is accompanied by a decrease in the action of harmful and dangerous production factors, resulting in increased productivity, enhanced quality and competitiveness of products. The labour protection activities in vocational education

should help create safe learning environments and practices for students, teachers, training-master and other workers. Development and implementation of safety management in the education sector have a poor appearance. This applies to educational services provided vocational education. Therefore, the development, implementation and support OSH management system in vocational education system has relevance and meet modern requirements for organizations seeking to comply with international quality standards in the field of safety.

Methods. The monitoring of conditions and safety of the educational process; Analysis of injury and disease; develop predictive models of disease and injury.

Results. Based on the research of vocational education and features of the educational process is proposed tentative scheme of safety management for schools of this type; designed OSH management systems for vocational schools; research-based injury and illness developed predictive models of these phenomena.

Discussion. Based on the present methods can be developed OHSAS for other types schools.

Keywords: OSH management system, occupational health service, disease, injuries, educational process, safety, working conditions.

Аннотация

Вступ. Внедрение систем управления охраной труда (СУОТ) сопровождается снижением воздействия вредных и опасных производственных факторов, в результате чего возрастает производительность труда, повышается качество и конкурентоспособность продукции. Трудоохранная деятельность в профессионально-технических учебных заведениях должна способствовать созданию безопасных условий обучения и практик для учеников, учителей, учебных мастеров и других работников. Разработке и внедрению систем управления охраной труда в сфере образования пока не уделяется должное внимание. Это касается образовательных услуг, оказываемых профессионально-техническими учебными заведениями (ПТУ). Поэтому разработка, внедрение и поддержка систем управления охраной труда в системе ПТУ имеет актуальность и отвечает современным требованиям к организациям, которые стремятся соответствовать международным стандартам качества в области безопасности труда.

Методы. Мониторинг условий и безопасности труда учебно-воспитательного процесса; анализ травматизма и заболеваемости; разработка прогнозной модели заболеваемости и травматизма.

Результаты. На основе исследования деятельности и особенностей учебно-воспитательного процесса ПТУ предложено ориентировочную схему системы управления охраной труда для учебного заведения данного типа; разработана СУОТ для ПТУ; на основе исследований травматизма и заболеваемости разработаны прогнозные модели этих явлений.

Перспективы. На основе приведенной методики можно разрабатывать СУОТ для других типов учебных заведений.

Ключевые слова: система управления охраной труда, служба охраны труда, заболеваемость, травматизм, учебно-воспитательный процесс, безопасность, условия труда.

Вступ. Неодмінною умовою всебічної індустріалізації аграрного виробництва є розвиток матеріально-технічної бази на основі поліпшення використання земельних ресурсів, застосування нової техніки і прогресивних технологій, комплексної механізації, електрифікації, автоматизації та хімізації виробничих процесів і операцій, меліорації земель, удосконалення форм організації праці і управління, раціонального використання природних, матеріальних, трудових ресурсів, зростання культурно-технічного рівня і кваліфікації працівників, органічного поєднання науки з виробництвом, прискорення темпів науково-технічного прогресу. На жаль, у сільськогосподарських підприємствах України жодна із перелічених складових на сьогоднішній день не є задовільною [1]. Розробка, впровадження і підтримка в робочому стані сучасних систем управління, в тому числі й охороною праці приводить до зниження дії шкідливих і небезпечних виробничих чинників на робочих місцях і, як закономірний наслідок цього процесу, до підвищення продуктивності праці, зниження плинності кадрів, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, скороченню травматизму та захворюваності.

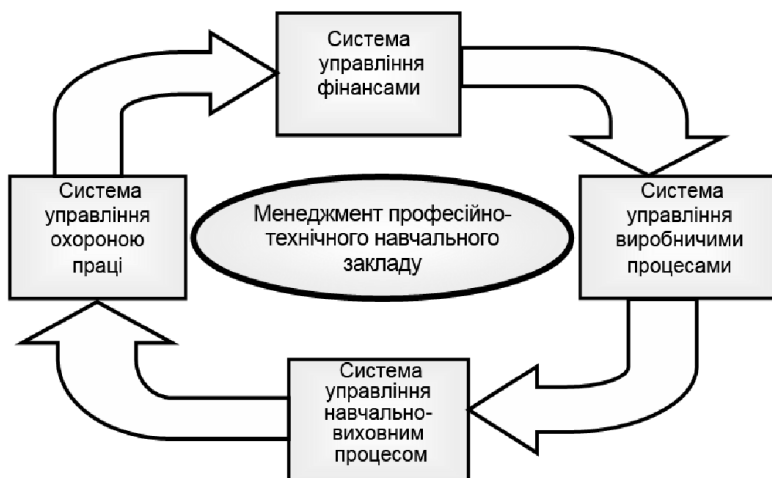

Рис. 1. Система управління ПТНЗ

Робота, яка виконується в ПТНЗ має особливості пов'язані з провадженням навчального процесу. Вона тісно поєднує, як суто навчальну, так і його практичну складові. Тому організація роботи з охорони праці у професійно-технічних закладах повинна сприяти створенню належних умов при навчанні, і особливо, при виконанні практичних занять. Це стосується учнів, вчителів, майстрів та всіх інших працівників, задіяних у навчально-виховному процесі.

В сфері освіти розробка і впровадження систем управління охороною праці, поки що не набули широкого поширення. Зокрема це стосується і освітніх послуг, що надаються професійно-технічними навчальними закладами.

Тому розробка, впровадження та організація СУОП в системі ПТНЗ та інших навчальних закладів, які готують майбутніх молодших спеціалістів і робітників різних професій має актуальність і відповідає сучасним вимогам до організацій, які прагнуть відповідати міжнародним стандартам якості та безпеки праці і послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В професійно-технічному училищі, як і в будь-якому іншому навчальному закладі має діяти система управління охороною праці, яка б встановлювала хто, що, коли і як повинен робити, щоб забезпечити безпеку навчально-виховного процесу [2].

Система управління промисловою безпекою і охороною праці заснована на вимогах стандарту OHSAS 18001 [3]. Вона дозволяє понизити прямі і непрямі витрати в бізнесі, поліпшити імідж підприємства, підвищує рівень культури і мотивації персоналу в цілому, покращує моральний клімат в організації, підвищує ступінь довіри громадськості до своєї діяльності, дає можливість керівництву продемонструвати свою прихильність до забезпечення безпеки і здоров'я працівників організації, знижує ризики на робочих місцях, тим самим знижуючи вірогідність нещасних випадків і профзахворювань працівників, а також зменшує вірогідність судових витрат.

У всіх законодавчих документах про освіту передбачено забезпечення безпечних і нешкідливих умов теоретичного і практичного навчання. В статті 22 «Охорона та зміцнення здоров'я учнів (вихованців)» Закону України «Про загальну середню освіту» зазначено, що навчальний заклад забезпечує безпечні та нешкідливі умови навчання, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формує гігієнічні

навички та засади здорового способу життя учнів [4]. Аналогічні вимоги викладено в статті 29 «Участь підприємств, установ, організацій у здійсненні професійно-технічної освіти» Закону України «Про професійно-технічну освіту» де сказано, що керівники підприємств, установ, організацій несуть відповідальність за забезпечення належних умов праці та оплати праці учнів, слухачів на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки та виробничої санітарії [5].

Робота з охорони праці в професійно-технічному навчальному закладі організовується згідно із Положенням «Про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти» [6]. На основі цих нормативних документів розробляється Положення про систему управління охороною праці учасників навчально-виховного процесу в навчальному закладі.

Мета. Розробка та впровадження СУОП в професійно-технічному навчальному закладі на основі досліджень умов і безпеки праці навчально-виховного процесу, захворюваності та травматизму.

Методологія. Вивчення стану охорони праці в ПТНЗ; моніторинг умов і безпеки праці навчально-виховного процесу; збір, опрацювання даних і розрахунки показників захворюваності та травматизму, а також розробка моделі для їх прогнозування на основі рівнянь лінійної регресії.

Результати. Система управління охороною праці повинна бути єдиним механізмом для реалізації завдань поставлених перед ПТНЗ. Тому вона має поєднуватися з іншими системами управління навчального закладу (рис. 1).

Органів управління може бути декілька в залежності від структури закладу [7]. На першому рівні завжди органом управління є роботодавець (директор училища). Органами управління наступних рівнів є керівники структурних або виробничих підрозділів. Стосовно ПТНЗ це може виглядати наступним чином: за навчально-виховний процес в училищі відповідає заступник директора по навчально-виховній роботі, за роботу майстрів – старший майстер, за роботу адміністративно-господарчої частини – замісник директора по АГР тощо.

Оперативне вирішення питань з охорони праці, а також здійснення контролю покладаються на керівників структурними або виробничими підрозділами. Наприклад, проведення занять і практик в майстерні покладається на завідувача майстернею, відповідальність за проведення занять в кабінетах – на відповідальних викладачів (зав. кабінетом) тощо.

Необхідно створити модель СУОП, яка б найбільш повно відповідала вирішенню основних завдань системи. За основу управління приймається найбільш поширена трьохрівнева система управління організацією [8] з врахуванням особливостей управлінської структури прийнятої в ПТНЗ [9]. Використаємо загальну схему організації СУОП підприємства, переpracьовану для професійно-технічного навчального закладу (рис. 2).

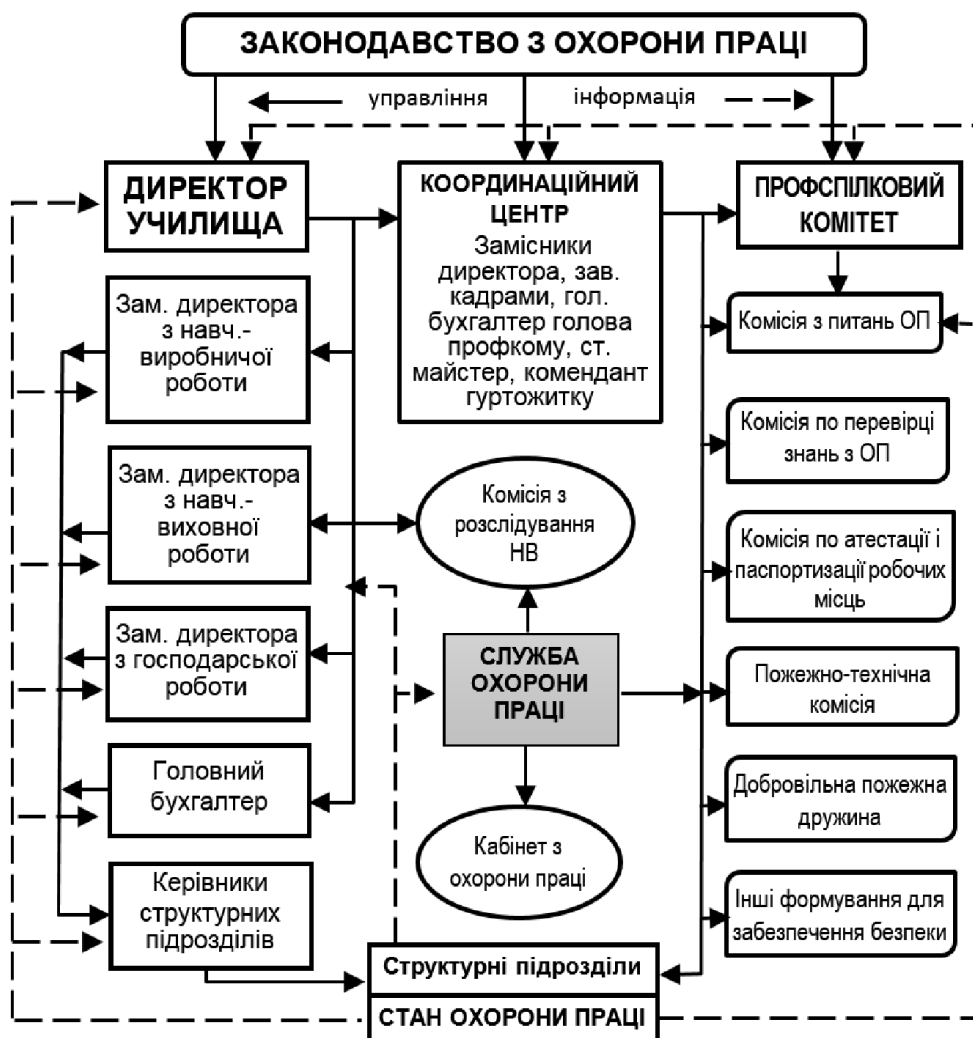

Рис. 2. Орієнтовна структурна схемавзаємозв'язків СУОП ПТНЗ

Система управління охороною праці має орган управління, виконавчий орган, механізм і об'єкт управління, вхід, вихід, прямий і зворотний зв'язок. Вона є інформаційною (заходи вживаються на підставі збирання і аналізу інформації про стан охорони і безпеки праці). До її складу, крім основних підсистем (орган управління, виконавчий орган і об'єкт управління) слід віднести і підсистеми, без яких неможливе функціонування СУОП: система фінансування охорони праці; система навчання працюючих з охорони праці; система контролю і розробки заходів з охорони праці; система розробки нормативних документів з охорони праці.

На основі орієнтовної розробляються функціональні схеми впровадження СУОП, які опираються на «Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці» [10].

Далі приведено приклад розробки системи управління охороною праці для Балинського ВПУ-36. Учлище знаходиться за адресою: 32440, Україна Хмельницька

область Дунаєвецький район с. Балин, є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в установах банків, штамп, печатку із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

Училище має 60-літню історію. Для підготовки кадрів робітничих професій, зокрема трактористів-машиністів для сільського господарства, наказом Державного комітету по професійно-технічній освіті від 23.02.1952 р. № 178-К створено новий навчальний заклад ПТУ №36. Наказом №111 Міністерства освіти України від 26.08.1992 року шляхом об'єднання з колишнім колгоспом ім. Затонського утворено Балинське вище професійне училище-агрофірма. В 2002 році наказом № 64 Міністерства освіти і науки України училище реорганізовано у ВПУ №36 із збереженням напрямку і обсягів підготовки робітничих кадрів та молодших спеціалістів згідно отриманих ліцензій.

Основне завдання училища підготовка висококваліфікованих кадрів для сільського господарства. В училищі готують спеціалістів за наступними спеціальностями: тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва, слюсар-ремонтник, водій автотранспортних засобів, оператор комп'ютерного набору, обліковець, бухгалтерський облік, кухар дитячого харчування, кондитер.

Учбовий процес забезпечують понад 150 працівників, з яких доля викладачів і майстрів складає 45%. Для забезпечення підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації робочих кадрів ВПУ має: навчальний корпус загальною площею 24000 м² на 800 навчальних місць, де знаходяться 33 навчальних кабінети, 7 лабораторій, 3 навчально-виробничі майстерні, навчальне господарство, яке по суті є самостійним сільськогосподарським підприємством з переробною промисловістю, діючі навчальні теплиці, навчальну телестудію, автотракторний парк, насичений необхідною навчальною і робочою технікою, майстерні обладнані механізмами, матеріалами, інструментом та іншими засобами навчання, полігоном.

Для виконання побудови повноцінної СУОП ПТНЗ проведені попередні дослідження, які дозволили виявити особливості працезахоронної роботи в навчальному закладі та отримані вхідні дані для наступної розробки. Також проведено вивчення та аналіз травматизму та захворюваності протягом 5 років, на основі якого розроблено регресні моделі. Дані моделі дозволяють прогнозувати стан непрацездатності на наступні роки і враховувати отримані дані при коригуванні СУОП.

Враховуючи напрацьований матеріал пропонується наступний порядок впровадження системи управління охороною праці в училищі:

1. Інформаційно-роз'яснювальний: отримання (збір) інформації про СУОП; роз'яснення необхідності і доцільності впровадження системи; отримання пропозицій щодо проектування і впровадження СУОП.

2. Теоретичний: встановлення структури СУОП; визначення типу СУОП (незалежна чи пов'язана з іншими); визначення місця перетину управлінських дій з охорони праці з іншими системами управління і прийняття рішення про інтеграцію даних систем.

3. Підготовчий: прийняття рішення щодо впровадження СУОП; повідомлення робітників підприємства про впровадження СУОП, мету, цілі і завдання даних дій; виділення персоналу і попередня оцінка термінів і коштів для проектування і впровадження; визначення участі працівників в СУОП; визначення взаємодії між службою ОП та комісією з охорони праці; розповсюдження інформації про структуру СУОП і обов'язкову участь працівників в її проектуванні, впровадженні та використанні.

4. Планувальний: планування проекту впровадження СУОП; створення проектної групи; розробка бюджетного плану; розподіл завдань при впровадженні СУОП; календарний план і план проведення інформаційних заходів; визначення структури документації.

5. Виконавчий: аналіз виробничої системи охорони праці; визначення відхилень від заданих елементів системи; повідомлення про результати керівництва підприємства; заходи щодо поповнення документації з охорони праці у відповідності з вимогами СУОП; уточнення організаційного і календарного плану впровадження; розробка систем мотивування; представлення і погодження проекту з керівництвом училища; зовнішній аудит і коригувальні заходи.

6. Контролюючий: контроль за додержанням законодавства про охорону праці, міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці, внутрішньогосподарських нормативних актів про охорону праці, робочих інструкцій; оцінка охорони праці і функціонування СУОП в училищі.

Відповідно до плану розроблено «Положення про систему управління охороною праці Балинського ВПУ-36». Положення є оригінальним, тому що не має аналогів і розроблене вперше. При розробці використані положення про СУОП інших організацій [7], а також загальні рекомендації щодо створення і впровадження СУОП [10] і документи про охорону праці освітянського спрямування [4-6]. Повний текст Положення викладено в наступній роботі [11].

Висновки. Професійний навчальний заклад – це своєрідне виробництво, з певним набором вимог щодо безпеки навчально-виховного і практичного процесів. Розробка СУОП для навчальних закладів, в тому числі і для ПТНЗ має ряд особливостей, які необхідно враховувати при впровадженні системи безпеки праці в загальну управлінську систему освітньої установи. Дані особливості знайшли відображення в орієнтовній схемі СУОП для навчального закладу професійно-технічного спрямування. Ця схема може бути прийнята за основу при розробці систем менеджменту безпеки праці в ПТНЗ.

Матеріали даної роботи можуть бути корисними при розробці та впровадженні СУОП для інших типів навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Іванишин, В.В. Роль техніко-технологічного забезпечення в ефективному аграрному виробництві [Текст] / В.В. Іванишин // Вісник аграрної науки Причорномор'я : наук.-теор.фах. журнал. – Миколаїв, 2012. – Вип. 3 (67). – с.10-18.
2. Огаренко, С.П. Інноваційні проекти професійно-технічних навчальних закладів за результатами всеукраїнської естафети інноваційних проектів всистемі професійно-технічної освіти / С.П. Огаренко // «Профтехосвіта Запоріжжя». - №11, 2008. - С.61-72.
3. Керівництво по системах управління охороною праці. МОП-СУОП 2001 / ILO-OSH 2001. Женева: Міжнародне бюро праці, 2003. Бібліотека спеціаліста з охорони праці // Охорона праці. – 2008. – №5.
4. Закон України «Про загальну середню освіту» №651-XIV, із змінами від 4 червня 2008 р. – Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_02/.
5. Закон України «Про професійно-технічну освіту» №103/98-ВР, із змінами від 19 грудня 2006 р. – Режим доступу http://www.osvita.org.ua/pravo/law_04/.
6. «Про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти». Наказ МОН № 563 від 01.08.01 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0969-01>.
7. Супрович, М.П. Побудова системи управління охороною праці в сільськогосподарському підприємстві [Текст] / М.П. Супрович // 36. наук. пр. ПДАТУ: Технічні науки. - Кам'янець-Подільський, 2015. - Вип.23. – С.73-83.
8. Романчук, А.А. Системный менеджмент охраны труда на предприятии. Модели управления. Информационное пособие. Ч.1. – Ильичевск, 2010. – 236 с.
9. Щур, І.О. Розробка системи управління охорони праці в Балинському ВПУ-36 Дунаєвського району Хмельницької області [Дипломна робота]. - Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, ІМЕСГ, 2011. – 98 с.
10. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління

охороною праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnpp.gov.ua/index.php/uk/normativna-baza/nakazi/3041-2265>.

11. Шур, І.О. Розробка та впровадження системи управління охороною праці в професійно-технічному навчальному закладі на основі досліджень умов і безпеки навчально-виховного та виробничого процесів/ Магістерська робота. - Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2012. –171 с.

References

1. Ivanyshyn, V.V. (2012). *Rol' tekhniko-tekhnologichnoho zabezpechennya v efektyvnomu ahrarnomu vyrobnytstvi* [Role of technical and technological support in an efficient agricultural production] *Visnyk ahrarnoyi nauky Prychornomor'ya* : nauk.-teor. fakh. zhurnal. Mykolayiv, 3 (67), 10-18. [in Ukrainian].
2. Oharenko, S.P. (2008). *Innovatsiini proekty profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv za rezultatamy vseukrainskoi estafety innovatsiinykh proektiv v systemi profesiino-tekhnichnoi osvity* [Innovative projects of vocational schools allukrainian of relay race with results of innovative projects in the system of vocational education] / *Profteksosvita Zaporizh'zja*, 11, 61-72. [in Ukrainian].
3. Kerivnytstvo po systemakh upravlinnya okhoronoyu pratsi. MOP-SUOP 2001 / ILO-OSH 2001 (2008). *Zheneva: Mizhnarodne byuro pratsi, 2003*. Biblioteka spetsialista z okhorony pratsi. Okhorona pratsi, 5. [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrayiny «Pro zahal'nu serednyu osvitu» #651-XIV, iz zminamy vid 4 chervnya 2008. *osvita.org.ua*. Retrieved from http://www.osvita.org.ua/pravo/law_02/.
5. Zakon Ukrayiny «Pro profesiyno-tekhnichnu osvitu» #103/98-VR, iz zminamy vid 19 hrudnya 2006. *osvita.org.ua*. Retrieved from http://www.osvita.org.ua/pravo/law_04/.
6. Pro orhanizatsiyu roboty z okhorony pratsi uchasnykiv navchal'no-vykhovnoho protsesu v ustanovakh i zakladakh osvity. Nakaz MON # 563 vid 01.08.01. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0969-01>.
7. Suprovych, M.P. (2015). *Pobudova systemy upravlinnya okhoronoyu pratsi v sil's'kohospodars'komu pidpryyemstvi* [Development of safety system management in agricultural enterprises]. *Zb. nauk. pr. PDAU: Tekhnichni nauky. Kam"yanets'-Podil's'kyy*, 23, 73-83. [in Ukrainian].
8. Romanchuk, A.A. (2010). *Sistemnyj menedzhment ohrany truda na predpriyatii. Modeli upravleniya* [System management of labor protection at the enterprise. Control models]. *Informacionnoe posobie. Ch.1. – Il'ichevsk*. [in Russian].
9. Shchur, I.O. (2011). *Rozrobka systemy upravlinnya okhorony pratsi v Balyns'komu VPU-36 Dunayevets'koho rayonu Khmel'nyts'koyi oblasti. Diplomna robota*. Kam"yanets'-Podil's'kyy: PDAU. [in Ukrainian].
10. Rekomendatsiyi shchodo pobudovy, vprovadzhennya ta udoskonalennya systemy upravlinnya okhoronoyu pratsi (2008). - at: <http://www.dnpp.gov.ua/index.php/uk/normativna-baza/nakazi/3041-2265>. [in Ukrainian].
11. Shchur, I.O. (2012). *Rozrobka ta vprovadzhennya systemy upravlinnya okhoronoyu pratsi v profesiyno-tekhnichnomu navchal'nomu zakladi na osnovi doslidzhen' umov i bezpeky navchal'no-vykhovnoho ta vyrobnychoho protsesiv. Mahisters'ka robota*. Kam"yanets'-Podil's'kyy: PDAU. [in Ukrainian].